

GÜLÇİN TANRIBUYURDU*

Klâsik Türk Şiirinde “Kılıç Duası”

“The Prayer of Sword” in Classical Turkish
Poetry

Ö Z E T

Sosyal bir olgu olarak gerek ilkel gerekse semâvî dinler etrafında şekillenen inanç ve uygulamalar insan yaşamının temel belirleyicilerinden olmuştur. Bu noktada, bireyin yaratana yakarma ve yakın olma arzusunun kaynaklanan dua, her dönemde dinî yaşama dair pratiklerin en önemlilerinden sayılmış, endişelerin ve korkuların umuda dönüşme noktasında etkin bir rol üstlenmiştir. Türk kültüründe egemenliğin sembolü olması vasfıyla üzerine yeminler edilerek kutsal sayılan ve sosyal yaşam içerisinde ayrıcalıklı bir yer edinen kılıç; aynı zamanda kuvvet, erdem ve cengaverliği çağrıştıran sembolik bir dilin de aracı olmuştur. Osmanlı toplumunda kılıcı kullananın muzaffer olmasını dileme kabilinden bir gelenekle kılıç üzerine ayet ve hadis yazılması da dua ile kılıcı birlikte düşünmeyi gerekli kılarak kutsalı toplumsallaştırma noktasında dinî pratiklerin ortak temeller üzerine inşasının dikkate değer bir örneğini vermiştir. Bu çalışmada Osmanlı dönemine dair barındırdığı pek çok adet, inanç ve sosyal yaşam pratiği ile bugün için son derece kıymetli olan Klâsik Türk şiiri metinleri “kılıç duası” terimi ekseninde değerlendirilecek ve kültürel yaşamda kılıca dua yazılması temelinde şekillenen inanç ve uygulamalar ele alınacaktır.

ANAHTAR KELİMELE R

Dua, kılıç, kılıç duası, güç, yenilmezlik.

ABSTRACT

Religions as a social phenomenon and beliefs and regulations shaped by primitive and divine religions have always been the key determinants of human life. At that point prayer originated from begging to the Creator has been considered as the most important practise of religious practises throughout all the terms and has played an active role at the point of fears and concerns conversion to the hope. The sword is the symbol of dominance in Turkish culture and with this characteristic it has also a privileged place in social life as it is sworn upon and at the same time it has become the mediator of the symbolic language which brings power, virtue and bravery to mind. The writing of verse and hadith on the sword and the tradition of wishing victory for the person who is using sword in Ottoman's society necessitates thinking sword and prayer together and at that point it has become a significant example of divine's socialization upon the building religious practicals on the common bases. In this study the extremely precious texts of Turkish Classical Poetry with its many traditions, beliefs and life practises will be interpreted in the context of “the prayer of sword” and also the beliefs and practises shaped on the grounds of writing prayers on the swords will be discussed.

KEYWORDS

Prayer, sword, the prayer of sword, power, invincibility.

İnsan odağında şekillenen din, yaşama ilişkin kurallar koyarak ve bazı sınırlamalar getirerek toplumun huzur ve mutluluk içerisinde yaşamasını gaye edinir. Bu bağlamda ilkel ya da semavî dinler etrafında şekillenen inanç ve uygulamaların her dönemde insan yaşamının vazgeçilmez

* Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (demirgulcin@hotmail.com).

belirleyicilerinden biri olması ve dinî inançların yansıması olan pratiklerin de kişinin yaşamındaki psikolojik değeri gündeme gelir. Zira “beden ve ruh yapısıyla bir bütün olan insanın ruh yapısının en belirgin vasfı, yaratıcının varlığına inanmaktır ve yaratıcının varlığına inanma, inanan bireyin yaşamındaki en önemli motivasyondur” (Aydın 2009: 88).

Dinî uygulamaların yaşamın temel biçimlerinden biri hâline gelmesi, bireyin inanma ihtiyacıyla da ilişkili olan, yaratıcıyla iletişime geçme arzusundan doğar. Bu gerekçeyle, dinî yaşam içerisindeki en önemli pratiklerden biri, insan hayatını anlamlı kılan, kişinin kendisi ve çevresiyle barışık bir hayat yaşamasına imkân sunarak endişeleri umuda dönüştüren ve korkuları gideren “dua”dır. Arapça kökenli bir sözcük olan ve “Tanrı’ya yakarış, çağırma” (Kanar 2009: 1/748) anlamına gelen dua, insan yaradılışının özüne uygun bir eylem, aynı zamanda aczi ifade etmek ve ihtiyacı dile getirmek üzere yaratıcıya doğru bir yöneliştir. “Ruhun manevi bir âleme doğru şekilişi, kıymet verilen bir aşkın, sevilene karşı duyarlı olmanın ve sevginin tecellisidir.”(Marinier 1991: 2). Kısacası hâlin ilahî sevgiliye beyanıdır.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden “kılıç duası”, *Du’â’ü’s-seyfi ve’l-Hırzi’l-emânî* adıyla dua kitaplarında yer verilen ve ucu çatallı meşhur kılıcı münasebetiyle Hz. Ali’ye atfedilen uzunca, meşhur bir duadır ki onu okuyan kişinin yeni doğmuş gibi günahsız olacağına, her gününe kefaret olacağına, kıyamete kadar rahmet içinde bulunacağına, kabir azabından emin ve korkusuz, iki dünya kaygısından uzak olacağına, günahlardan arınıp cehennem ateşinden kurtulacağına ve Hz. Muhammed’in şefaatine kavuşacağına inanılmıştır. (Seyhan 2009: 142) İslam kültür dairesinde değerlendirildiğinde, bu duanın terimleşmesi ve yaygınlık kazanması, dinî ve dünyevî hayatın güvence altına alınmaya çalışılması ve inanan bireyin kendini daha huzurlu ve güvende hissetmesi olgusuyla açıklanabilir. Bu duanın okunması ile gerçekleşecek korunma, güvende olma, korkusuz bir yaşam sürme, düşmana galip gelme gibi hallerin “kılıç” gibi güç ve iktidarı simgeleyen bir sözcükle dua boyutunda somutlanması da kılıcın sembolik değerini ifade etmesi bakımından son derece önemli ve değerlidir.

Kılıç duası terimi, İslam medeniyeti dairesinde şekillenen klâsik şiirimizde de söz konusu edilmiştir. Atlı göçebe kültürden imparatorluğa

uzanan süreçte, Türk’ün elinden ve belinden eksik etmediği kılıç, etkin bir savaş aleti olmasının yanı sıra zengin çağrışımlar üreten bir sembol vasfı kazanmıştır. En temel işleviyle kudret ve hakimiyeti simgeleyen kılıç, güç, iktidar, devlet, adalet, erdem, cengaverlik ve atılganlığı da çağrıştırarak bütün bu kavramları din adına devlet odağında, iktidar sahibinin elinde toplamıştır.

İyinin kötüyü yenmesi durumunda ve kötü üzerinde kurulan haki-miyetlerde kılıcın öne çıkarıldığı görülmektedir. Bunun yanında varoluşu karşıt ve etkileşen olarak iki öğeye dayandırarak açıklayan düalizm¹ prensibi bağlamında, kılıcın keskin iki yüzünden bahsedilebilir. Bir yüzü, yukarıda sıralanan güç, iktidar, devlet, adalet, erdem ve cengaverliği temsil ederken diğer keskin yüzü de adaletsizlik, zulüm, küfür gibi olumsuzlukların yokluğunu çağrıştıran bir sembol işlevi görür. Bu nedenlerledir ki kılıç ve kılıcın ana maddesi olan demir İslamiyet öncesi ve İslamî dönem Türkler arasında kutluluk simgesi olmuş (Esin 2001: 134-135) ve üzerine yeminler edilmiştir. Hükümdarların saltanat makamına oturmaları üzerine düzenlenen kılıç kuşanma merasimleri ve kılıç alayları, kılıç şeklinde yazılmış padişah fermanları Osmanlı’da kılıcın ne derece önemli olduğunu gösterirken kılıcı kullanan yiğidin muzaffer olmasını dileme kabilinden bir gelenekle kılıç üzerine ayet yazılması geleneği ve kılıç kuşanma merasimlerinde edilen dualar da yine kılıcın kutsallığına vurgu yapmıştır.

Türklerde kılıç yapım ve kullanım ustalığının yanı sıra İslamiyet’in kabulünden sonra kılıç üzerine işlenen motifler ve bazı ayet ya da hadislerin yazımı başlı başına bir sanat hâline gelmiş daha da önemlisi düşmanla mücadelede muzaffer olunması için kılıçların üzerine fetih, sabır ve tevekkül temalı ayetlerin yazılması bir gelenek hâlini almıştır. Mesela Topkapı Sarayı Müzesi’nde Kânûnî Sultan Süleyman’a ait bir kılıç üzerinde “...Kim Allah’a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü belirlemiştir.” (et-Talâk 65/3) ayeti, II. Bâyezid’e ait bir kılıç üzerinde “Allah’ın yardımı ve fetih gelip de insanların bölük bölük Allah’ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit Allah’ına hamdederek O’nu tesbih et ve O’ndan mağfiret dile.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bahaeddin Ögel, *Türk Mitolojisi*, C.I, s.421-422.

Çünkü O tevbeleri çok kabul edendir.” (en-Nasr 110/1-3) ayetleri, IV. Murad ve II. Mahmud’a ait kılıçlarda “...Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih gerçekleşecektir. Mü’minleri müjdele.” (es-Saf 61/13) ayeti, Harbiye Askerî Müze’de sergilenen XVI. yüzyıla ait bir kılıç üzerinde “...Allah en iyi koruyandır...” (Yûsuf 12/64), “...Allah dost olarak yeter. Allah yardımcı olarak da yeter.” (en-Nisâ 4/45) ayetleri, bir başka kılıçta “Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsân ettik.” (el-Feth 48/1) ayeti, bir başkasında “...Başarmam ancak Allah’ın yardımı iledir...” (Hûd 11/88) ayeti yazılıdır. (Sülün 2006: 388-391)

Kılıç üzerine ayet yazma geleneği ve kılıç duası ardındaki inanç ve uygulamalar klâsik edebiyatımızda da yansımaları bulmuş bu edebiyatın sosyal yaşamı gözlemlemekte usta şairlerinin kaleminde “du’â-yı seyf”, “âyet-i seyf”, “âyet-i şemşîr” ve “hürzü’l-emân” gibi terkiplerle yeni mazmunlar oluşturmuştur. Zâtî’nin “A yan bakış! Doğrusu, sen bin cana bedel bir ok ya da [üzerine] kılıç duası yazılmış çok güzel bir kılıçsın.” anlamındaki beyiti, sevgilinin güzellik unsurlarından olan ve öldürücü vasfıyla söz konusu edilen “gamze” eşliğinde kılıç üzerine dua yazılması geleneğine işaret etmektedir. Sevgilinin zaten keskin olan yan bakışı kılıç duası ile daha da bilenmiş ve can alıcılığı artmıştır. Bu da âşık için bulunmaz nimettir.

Râstî iy gamze sen bin cân değer bir fırsın

Yâ **du’â-yı seyf yazılmış** güzel şemşîrsin

Zâtî Dîvânı, g.1023/1

Üsküdarlı Sırrî Dîvânı’nda yer alan bir beyit ise yukarıda da işaret olunduğu üzere kılıç üzerine yazılanların Fetih Sûresi’nden ayetler olduğunu bildirmektedir:

O **seyf-i berk-nümâda hutût-ı sûre-i Feth**

Yed-i müeyyedine oldı âyet-i te’kîd

Üsküdarlı Sırrî Dîvânı, k.3/14

Şair Medhî ise “Dilsiz kılıç, kılıç duası kendisine indi diye fetih ayetini ezberden okur” anlamındaki beyitinde yine aynı türden bir söylemle

kılıcın üzerine fetih ayetlerinin² yazıldığını dile getirirken söz konusu ayetlerin ezberden okunduğunu da söylemektedir. Zira takdirin henüz meçhul, tedbirin ise yeterli olmadığı anlarda tam bir inançla Allah’a yönelme şeklinde insan hayatındaki vazgeçilmez yerini alan duaların, çoğu zaman sözlü ve ritmik bir form kazanması sonucu ezberden okunması psikolojik bir değeri de ifade etmektedir.

Hakkında vârid oldu anunçün **du’â-yı seyf**

Feth âyetini ezber okur bî-zebân kılıç

Medhî Dîvânı, k.25/6

Kılıç üzerine yazılan ayetler kılıçların daha keskin olması ve kılıcı kullanan yiğidin kılıç darbelerinden korunması maksadıyladır. Kuşatılmış bir kalenin, göğsünü düşman kılıçlarına siper ederek kılıçtan yüz çevirmeyen gözü pek bir yiğit şeklinde tasavvur edildiği bir beyitte şair söz konusu kalenin, diline kılıç duasını doladığı için bu derece cesur olduğundan dem vurmakta ve zafere giden yolda kılıç duasının önemine vurgu yapmaktadır. Bir önceki beyitte altı çizilen ezberden okuma şeklinin bu beyitte de yer alıyor olması ayrıca dikkate değerdir.

Siper gibi gerer göğsin kılıçdan yüz çevürmez hîç

Du’â-yı seyfi kılmışdur meger **vird-i zebân** kal’a

Revânî Dîvânı, k.31/10

Genel itibarıyla kılıç duası olarak adlandırılan, ya kılıç üzerine yazılmasından ya da ezberden okunması ile Allah’ın yardımından medet umulan ayetler aynı zamanda hamâil içine yazılarak boyunda taşınmaktadır. Sözlüklerdeki anlamıyla “kılıç bağı” ya da “kılıç kayışı” ve bir çeşit muskayı karşılayan hamâil, ilk anlamıyla söz konusu duanın kılıç sembolüyle terimleşmiş şekline uygunluk gösterirken ayetlerin muska olarak boyna asılmasıyla da kişiyi karşısındaki düşman ne kadar güçlü olursa olsun onun saldırılarından korumakta ve yenilmez kılmaktadır.

² bkz. Kur’an (2/89, 4/141, 5/52, 8/19, 14/15, 32/28, 32/29, 48/1, 48/18, 48/27, 57/10, 61/13, 110/1 ayetler.

Du'â-yı seyfi ger kılsa **hamâ'il**

'Adû mahv olur olsa dîv-i hâyil

Celîlî Hüsrev ü Şîrîn, b.114

'**Adû** mir'âta baksa 'aksini **bî-ser** bulur lâ-büd

Besân-ı **âyet-i seyf** itseler nakş-ı 'alem farzâ

Lebîb Dîvânı, mus.2/III

Söz konusu durum şiir metinlerinin yanı sıra batılı seyyahların eserlerine de konu olmuştur. Bir gezginin satır aralarında yer alan “Kapalıçarşı civarında bir çok muskacı dükkânı bulunur. Bir post üzerine çöken muskacı kamyş kalemini parşömen kâğıdı üstünde gıcırdatarak Kur'ân'dan alınma formülleri yazar. Bütün Anadolu askerlerinin boynunda, kendisini düşman kurşunlarından koruyacağına inanılan bir muska sallanır.” (Bareilles 2003: 151) ifadeleri durumu örneklendirmektedir.

Kılıç, ok gibi savaş aletlerinin darbelerine karşı kişiyi koruduğuna inanılan bu hamâillerden bazıları lal taşı ile kaplanarak boyna asılmaktadır. Lal taşının bedensel zayıflığı bertaraf ederek taşıyan kişiyi koruduğuna inanan bir hayat görüşü, bu taşın sevgi ve şefkati de sembolize ediyor olmasının bilinciyle hareket ederek kılıç duası, lal taşı ve hamâil üçlüsünü aynı kadroda buluşturmuş, dolayısıyla sevgilinin kılıç olarak adlandırılan kan dökücü bakışları âşığın boynuna saadet muskasını takmıştır. Sevgilinin kan dökücü kılıcı sebebiyle âşığın boynunda lal renkli bir yara oluştuğunun tasavvur edildiği beyitte şair, sevgiliden gelen bu işareti âşık için bir lütuf olarak kabul etmiştir. Âşığın boynunda asılı duran muska tasavvuru da bedenine na'1 kesen kalenderî âşığın dağlanmış yarası olmalıdır. Sevgili, bakış kılıcını etkili kılmak için dualı bir kılıç kullanmakla bu ritüelin gereği olan muska asma geleneğini de âşık üzerinde gerçekleştirmiştir. İlişkiyi lütuf bağlamında değerlendirmek klâsik şiir konseptine aykırı görünse de mazmun ve estetik kurgu âşiğe yakıştırılmıştır. Na'lin hilal şeklindeki kavisli görüntüsü muskanın bilinen şekline, lal taşı da yaranın kızılığına uygun düşmektedir.

Tîg-i hûn-rîzi **du'â-yı seyf** hakkı **boynuma**

La'l kaplı bir hamâ'il-i sa'âdet bağladı

Enverî Dîvânı, g.278/4

İçine kılıç duası yazılarak boyunda taşınan bu hamâillerin kavisli şekline işaret eden beyitlerde sevgilinin yaya teşbih edilen kaşlarıyla kurulan kompozisyonlar dikkati çekmektedir. Enverî “O yay kaşlı sevgilinin kılıcı, kılıç duası hakkı için [bile] gelip boynumda hamâil gibi salınmaz oldu.” anlamındaki beytinde yayın ve kılıcın kavisli şekli ile hamâil arasındaki şekil benzerliğine vurgu yapmaktadır. Beyitte kılıç, kaş ve yay, kılıcın bağı ve muska için estetik zemin oluşturmuş ve kılıç duası da boyna hamâil olarak asılma noktasında beyitteki kompozisyonu tamamlamıştır.

Salınmaz oldu gelüp boynuma **hamâ'il-vâr**

Du'â-yı seyf hakiyçün o kaş ya kılıcı

Enverî Dîvânı, g.261/4

Bir başka beyitte ise kabza-i yay, kavs-i kuzah, şekl-i mâh ve şemşîr kelimeleri özellikle seçilerek bu yönde bir kurgu yapılmıştır. Beyitte anılan muska, gökkuşağı ucundaki hilali çağrıştıran yay kabzası olmuştur. Gökkuşağının rengarenk cümbüşü, yayın işlemeli kabzasını, ayın hilal şekli de muskanın kavisli şeklini karşılamaktadır. Hilal, gökkuşağı, yay ve kılıç bu tabloda bütünüyle muskaya eşlik etmek üzere kurgulanmıştır.

Kabza-i yayun kodı kavs-i kuzahda şekl-i mâh

Asdı 'arş üzre **du'â-yı seyf şemşîrûn** senün

Pervâne Beg Mecmû'ası (332^a)

Kılıç duasının kötülüklerden ve şerden korunmak için okunduğunun anlaşıldığı bir diğer beyitte şair, söz konusu duayı susen çiçeğine okutmaktadır. İri ve güzel görünümü ile hoş kokusunun yanı sıra en çok da kılıç biçimindeki yaprakları ile bilinen susen, Klâsik Türk şiirinde de bu sivri, uzun ve keskin görünümlü yeşil çanak yaprakları vesilesiyle kılıç, hançer gibi keskin savaş aletleriyle birlikte anılmıştır. Susen, güzellik baharının hazana sürgün olmadan her dem taze kalması için du'a-yı seyfi okumaktadır. Beyitin ikinci mısraında kullanılan “hırzû'l-emân” ifadesi de şâirin bu konudaki dikkatine işaret etmesi bakımından değerlidir. Zira çalışmanın giriş bölümünde de zikredildiği şekliyle, kılıç duası olarak anılan duanın *Du'â'ü's-seyfi ve'l- Hırzi'l-emânî* adıyla dua kitaplarında yer aldığı bilinmektedir.

Ol nev-bahâr-ı hüsne **hazân irmesün diyü**
Sûsen du'â-yı seyf ile hırzû'l-emân okur

Helâkî Dîvânı, g.30/5

Yukarıdakine benzer bir söylem geliştiren Sehmî, kılıç duasının kem gözlerden ve nazardan korunma hususundaki önemine vurgu yapmaktadır. Dönemin sosyal yaşamındaki yaprak üzerine yazı ve ayet yazma geleneği üzerine temellendirilen beyit, sevgilinin yüzünün gül yaprağına, yüzündeki ayva tüylerinin de kılıç duasına teşbihi üzerine kurgulanmıştır. Beyitte sevgilinin güzel yüzünü fitne dolu bakışlardan ve kem gözlerden koruma görevi ayva tüyelerine yüklenirken “ezel” sözcüğünün kullanımı ile de söz konusu duanın kadimliğine göndermede bulunulmuştur.

Yazılmış berg-i gülde nüsha-i **hırz-ı emândur hat**
 Ezelden **dâfi'-i âşûb-ı çeşm-i nâ-kesândur hat**

Sehmî Dîvânı, g.50/1

Kılıç duasının, yenilmezlik ve düşmanı alt etme işlevi yanında büyü ve tılsım sözcükleriyle birlikte anılıyor olması da dikkate değer bir noktadır. Klâsik şiirin 16. asırdaki ustalarından Zâtî, “Ey sevgilim! Gözün, yan bakışını bazen sihir yaparak bir oka bazen de kılıç duası okuyarak güzel bir kılıca çevirir” anlamındaki beyitinde kılıç duasının yenilmezlik ve güç tılsımı yapmak üzere kullanıldığını ifade etmektedir.

İy perî **sihr** ile çeşmüj gamzerj geh tîr ider
 Geh **du'â-yı seyf okur** bir hoş güzel şemşîr ider

Zâtî Dîvânı, g.222/1

Tılsımın, klâsik şiirde en çok hazine ile birlikte anıldığı malumdur. Eskiden insanlar hazinelerini korumak amacıyla viranelere gömerler ve hazinelerine kimsenin el sürmemesi ve çalmaya teşebbüs edememesi, edeceklerin bir fenalığa uğraması için bir tılsım yaparlarmış. (Onay 2009 : 142) Bu bağlamda hazinelerdeki tılsım çoğunlukla hazineye bekçilik eden bir yılan olmakta ve hazinenin ele geçirilebilmesi için bu tılsımın bozulması gerekmektedir. Şair Emrî, “Kâkül, [sevgilimin] güzellik hazinesinin yılan tılsımı idi; ey sevgilim, o tılsım kılıç duası ile bozuldu” anlamındaki beyitinde tam da bu yönde bir söylem geliştirmektedir. Sevgi-

linin kaküllerinin yılanı teşbihi ile işaret edilen tılsımın bozulması ve güzellik hazinesinin ele geçirilmesi de kılıç duasının okunması ile mümkün olmaktadır ki bu da kılıç duasının tılsımları bozacağı yönündeki inancı göstermesi bakımından önemlidir.

Tılsım-ı mâr idi kâkûl cemâli gencine
Du'â-yı seyf ile bozuldı ol tılsım iy yâr

Emrî Dîvânı, g.177/2

İnsanoğlunun, nihayete ermek bilmeyen geleceği bilme arzusun-
dan kaynaklanan ve kültürümüzde farklı türleriyle yer etmiş olan fal
inanışı günümüzde olduğu gibi Osmanlı toplumunda da yaygın olarak
görölmüş toplumun hemen her tabakasından kişinin başvurduğu bir
uygulama hâline gelmiştir. Osmanlı'da kullanılan fal yöntemlerinden biri
de kitap falı olarak da bilinen ve çoğunlukla Kur'ân-ı Kerîm'den rastgele
sayfalar açılması sonuncu bakılan faldır. Şair, sevgiliye duyduğu aşkın
sonunu kestirebilmek üzere Kur'ân'dan fal tutmuş ve falında çıkan seyf
ayeti ile aşk şehidi olacağına hüküm getirmiştir. Bu beyitte seyf ayeti
olarak anılan ve kaynaklarda fetih ayetlerinden farklı olarak işaret edilen
“Haram aylar çıkınca müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün...”(Tevbe
9/5) ayetine göndermede bulunulmuş olmalıdır.

Tefe'ül eyleyüp açdum nigârûñ mushaf-ı 'ışkın
Revân seyf âyeti geldi tarîkumda şehâdet var

Ravzî Dîvânı, g.187/2

Türk kültüründe kılıcın kutluluğunu ve değerini ifade eden uy-
gulamaların belki de en önemlisi, padişahların saltanat makamına otur-
maları üzerine düzenlenen kılıç kuşanma merasimleridir. Taklîd-i şemşîr
ya da taklîd-i seyf olarak da adlandırılan bu merasimlerde Kânûnî'ye
kadar padişahlar, Osman Gâzî'nin kılıcını kuşanmışlardır. İlk olarak
Kânûnî 1520'de babası Yavuz'un İstanbul'a getirdiği, Hazreti peygamber-
in kılıcını kuşanmış ve böylece bu gelenek devam etmiştir. Bunun yan-
nında Hz. Ömer'in, Halid bin Velid'in, Osman Gâzî'nin ve Yavuz'un
kılıcını kuşanan padişahlar olmuştur. Eyyûb el-Ensârî Türbesi'nde ya-
pılması geleneksel hâle gelen bu merasimlerde önce namaz kılınmış,
Kur'ân okunmuş ardından padişahlar dualar eşliğinde Hz. Peygamber'in

ya da atalarının kılıçlarını kuşanmışlardır. (Pakalın 2004: II/259-264; Yılmaz 2010: 93-95) Zira kılıç İslam âleminde cihat sembolüdür ve mukaddes bir mana ifade etmektedir. *Yahyâ Bey Dîvânı*'nda yer alan "Susen, savaş günü gazilerle birlikte vuruşmak için kılıç duasını okuyarak kılıcını kuşandı." anlamındaki beyit, savaşta galibiyet için kılıç duası okunması geleneği ile kılıç kuşanma merasimlerine de göndermede bulunmaktadır.

Kuşandı tîgini sûsen du'â-yı seyf okuyup

Bile çalışmağa gâzîler ile rûz-ı gazâ

Yahyâ Bey Dîvânı, k.12/3

Hak **cihâdü'l-ekberin** bildürdi bize neydügin

Okuyup seyf âyetin 'ışk ile **bağlanduk silâh**

Askerî Dîvânı, g.30/4

Din uğrunda savaşmak ve düşmanla mücadele etmek için duasını okuyarak kılıcını kuşanan kişi yeni topraklar fethetmek üzere de kılıcını bilemiş ve gücüne güç katmış olacaktır.

Demidür başlatalum biz de **du'â-yı seyfe**

Tîğ-i elması ile **aça Firengistânı**

Medhî Dîvânı, k.20/7

Sonuç olarak görülmektedir ki; İslam medeniyeti dairesi çerçevesinde şekillenen Klâsik Türk şiiri, toplumun kutsal kabul ettiği birtakım değerlerden yola çıkarak sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası niteliğindeki dinî inanışların yansıması olan pratikleri dağarcığına dâhil etmekten geri durmamıştır. İnsanoğlunun kendi sınırlı gücünün ötesindeki ilahî güçle iletişim kurup iman, sabır ve tevekkülle gücüne güç katmasını "kılıç duası" ekseninde okuyucusuna sunarken aynı zamanda birtakım teşbih ve mecazlarla bu dinî pratiğin ardındaki inanç ve uygulamalara da göndermede bulunmuştur.

Bazı beyitlerde kılıcın üstünde, bazı beyitlerde gözü pek bir yiğidin dilinde, bazılarında da kötülüklerden korunmak üzere muska şeklinde boyunda tesadüf ettiğimiz kılıç duası, temelde kişiye kendini manen güvence altında hissettiren bir dua olup kültürel olarak gücü, yenilmezliği ve hakimiyeti sembolize eden "kılıç" sözcüğü ile terimleşmiş ve özelleştirilmiştir. Kültür, dönemin savunma aracı üzerinden emniyet ihtiyacını so-

mutlanmış ve ona uhrevi bir gücü eklemekle sığınma olgusunu derinleştirmiştir. Bir savunma durumunun soyut adı olan bu inanış, zaman içerisinde savunma enstrümanlarının değişmesi ile farklı ritüellerde somutlanmış fakat adını aynı şekilde “kılıç duası” olarak korumuştur. Çünkü kılıç, modern zamanlara gelinceye kadar değerli ve işlevsel bir savunma silahı işlevini korumuş ve güvenlik algısını büyük ölçüde üzerinde toplamıştır. Bu paralelde oluşan kılıca dua yazma geleneği de fetihlere, merasimlere, tılsım ve fallara eşlik ederek o dönem kültürünün bir parçası olmuş ve şiir metinlerindeki yerini almıştır. Girişte bahsettiğimiz kılıcın keskin ve etkin iki yüzüne koşut olmak üzere kılıç duası, bir yüzde savaşçının muhababına karşı gücünü temsil ederken diğer yüzde muska takmak suretiyle savaşçıyı rakibinden koruma işlevi görmektedir. Bu işlevsellik kültürel bellekte de kendini göstermiş kılıca ayet yazmakla dua muskası takmayı birlikte düşünmeyi gerekli kılmıştır.

Kaynakça

- Askerî (1997), *Dîvân*, Haz. Halil Karagöz, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Aydın, A.Rıza (2009), “İnanma İhtiyacı ve Dini Ritüellerin Psikolojik Değeri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX, S.3, 88-100.
- Bareilles, Bertrand (2003), *İstanbul'un Frenk ve Levanten Mahalleleri (Pera-Galata-Banliyöler)*, İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Emrî (2002), *Dîvân*, Haz. M.A. Yekta Saraç, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Esin, Emel (2001), *Türk Kozmolojisine Giriş*, İstanbul: Kabalcı Kitabevi.
- Helâki (1982), *Dîvân*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kanar, Mehmet (2009), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları.
- Kazan, Şevkiye (1997), *Hâmidî-zâde Celîlî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Husrev ü Şîrîn Mesnevisi (İnceleme-Tenkidli Metin)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kazan, Şevkiye (2003), *Üsküdarlı Sırrî / Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği Divan ı (Tenkitli Metin-İnceleme) ve Şerhu Medhi`n-Nebi*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Kur'ân*, <http://www.diyenet.gov.tr/kuran>

- Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (2001), *Ümmi Divan Şairleri ve Enveri Divanı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Lebib, *Dîvân*, Haz. Orhan Kurtoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, (e-Kitap), www.kulturturizm.gov.tr
- Marinier, Pierre (1991), *Dua Üzerine Düşünceler*, Çev. Sadık Kılıç, İzmir: Nil Yayınları.
- Medhî (2000), *Dîvân*, Haz. Nezihe Seyhan, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Onay, A. Talat (2009), *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü (Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı)*, Haz. Cemal Kurnaz, İstanbul: H Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin (2010), *Türk Mitolojisi*, I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pakalın, M. Zeki (2004), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pervâne Beg (2003), *Mecmû'atü'n-Nezâir (315^a-340^a)*, Haz. Fatih Başpınar, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Ravzî, *Dîvân*, Haz. Yaşar Aydemir, Kültür ve Turizm Bakanlığı, (e-Kitap), www.kulturturizm.gov.tr
- Revânî, *Dîvân*, Haz. Ziya Avşar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, (e-Kitap), www.kulturturizm.gov.tr
- Sehmî (2007), *Dîvân*, Haz. Elif Dirican, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Seyhan, Tanju Oral (2003), "Memlûk Kıpçakçasıyla Yazılmış Du'â'ü's-Seyfî", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 9, İstanbul, s.141-174.
- Sülün, Murat (2006), *Sanat Eserine Vurulan Kur'an Mührü*, İstanbul: Kaynak Kitaplığı.
- Yahyâ Bey (1977), *Dîvan*, Haz. Mehmed Çavuşoğlu, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yılmaz, Muammer (2010), *Osmanlı'da Töre Tören ve Alaylar*, İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Zâtî (1987), *Dîvân*, III (Gazeller), Haz. Ali Nihat Tarlan, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.